

Archief van

Scheepswerf Gebroeders Zwolsman te IJlst.

Inleiding

Ontstaan van de werf

In het jaar 1868 nam sloopstimmerknecht Willem Everts Zwolsman (1838-1911) de werf van Willem Bakker te Makkum over. Deze Willem Evert was een broer van Reinder Everts Zwolsman (geboren 1840), timmerman te Makkum. Voor die periode was de werf van Willem Zwolsman te Makkum met 15 knechten een behoorlijk bedrijf. De werf lag aan het begin van de kleine Zijlroede. Er werden hoofdzakelijk houten schepen gebouwd zoals blazers en aken, maar ook tjalken en de voor Makkum de bekende “schiltschuiten”, bestemd voor de schelpenvissers.

In het midden van de vorige eeuw waren er al blazers, maar Willem Zwolsman komt de eer toe dat hij ontwerper en bouwer was van de tweemast blazer, een type visserschip dat veel door de vissers van Wierum, Peasens en Moddergat werd gebruikt. In 1876 werd het eerste schip van dit type afgeleverd.

De zoons van Willem Zwolsman, Ulbe (1865-1942), Evert (1875-1942) en Klaas (1877-1946) kwamen ook alledrie in het scheepsbouwersvak terecht. Ulbe werd in 1892 scheepsbouwer te Workum. Evert en Klaas namen aanvankelijk de werf in Makkum over en begonnen in 1902 met de bouw van ijzeren schepen. Evert ging vervolgens in 1911 naar IJlst en heeft daar uiteindelijk de werf van Crolis overgenomen; Klaas volgde enkele jaren later. De werf in Makkum is later opgeheven.

De samenwerking tussen Evert en Klaas in IJlst verliep echter niet vlekkeloos en Klaas vertrok, samen met zijn vrouw en zoon, Willem Zwolsman, naar Zaandam. Evert heeft daarna de werf in IJlst verkocht en vestigde zich te Leeuwarden. Hij is daar tijdens een bombardement in 1942 overleden. Klaas overlijdt in 1946; zijn zoon Willem Zwolsman stichtte in 1950 in Zaandam de “Holland Launch B.V.”

Ulbe Zwolsman (Workum)

In 1892 vestigt Ulbe Zwolsman zich dus als scheepsbouwer te Workum. In de beginperiode worden er houten schepen gebouwd (blazers en Wieringer aken). In 1912 bouwt Ulbe voor Engelse rekening de boeieraak “Marieke.” Het was een naar het model van een Wieringeraak gebouwde 'boeier'. In 1964 haalde Evert Zwolsman de boeieraak uit Engeland terug naar Workum, in opdracht van zijn achterneef, de projektontwikkelaar Reinder Zwolsman. In 1979 kon pas worden begonnen met de restauratie. Roelof Jansz. van der Werff, de pachter van sloopswerf De Hoop te Workum, nam de restauratie voor zijn rekening. Het leidde praktisch tot een complete herbouw. De restauratie, die geschiedde in het kader van een werkgelegenheidsproject, duurde 10 jaar. De tewaterlating was op 15 mei 1990.

Ulbe komt de eer toe dat hij de eerste coasterbouwer was in Friesland; van stapel liepen de

“Lilian Spiethoff”, “De Wielingen” en de “Westerschelde.” Dit was de bloeiperiode voor de scheepsbouw in Workum. Ulbe had meer dan 50 werknemers in dienst. Na de bloeiperiode breekt er een periode van verval aan. Eerst breekt de eerste Wereldoorlog uit en in 1921 volgt de crisis.

Ulbe Zwolsman had twee zoons, Willem en Evert. In de jaren '20 vertrekt Willem van de werf; Evert Zwolsman bleef in Workum. De werf schakelde meer en meer over op reparatiewerk en jachtbouw. Gedurende de jaren '20 was er nog werk genoeg maar na 1930-1932 werd het geleidelijk minder. Ulbe Zwolsman overlijdt ten slotte in 1942. Evert zette de werf alleen voort. Na de Tweede Wereldoorlog liep de klandizie voelbaar terug. Grote klussen blijven uit. Het laatste schip dat op de oude helling geslept werd, was het skûtsje de “Gudsekop.” Dat was in 1962. De werf zelf kwam in verval en in 1973 komt Evert Zwolsman te overlijden. Voor zijn dood had Evert nog gesproken over de restauratie van de werf, maar daarvan was tot dan toe nog niets gekomen.

Restauratie van de scheepswerf te Workum

In 1976 werd de Stichting Zwolsmans Scheepstimmerwerf “De Hoop” opgericht. Deze stichting begon met de restauratie van de werf; de ruïne bleek toch een uniek stukje historisch Workum. Mede door de inzet van Reid de Jong is gekozen voor restauratie in plaats van parkeerplaats. De restauratie werd in 1977 voltooid. Eind 1977 wordt de werf weer heropend en Roelof Jansz. van der Werff wordt hellingbaas; de helling wordt door Van der Werff van de Stichting gepacht. In 2000 vertrekt werfbaas Van der Werff van de scheepshelling om een voetreis naar de fjorden te ondernemen. De nieuwe werfbaas wordt de Workumer Pieter de Haas, afgestudeerd scheepsbouwkundige. In 2003 wordt deze door Erick Mulder opgevolgd. Tot op de dag van vandaag zet de stichting zich nog steeds in voor het behoud en onderhoud van de werf (zie www.werfdehoop.nl).

Archief

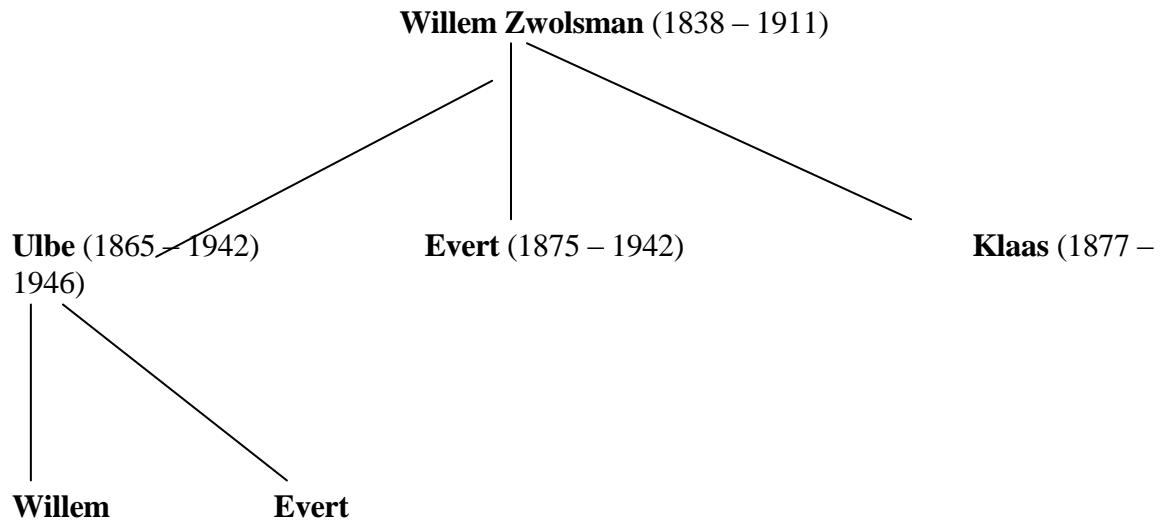
Het archiefmateriaal van scheepswerf Zwolsman werd in de jaren '60/'70 door Reid de Jong bewaard. Via Reid de Jong is het archief vervolgens bij de Stichting Zwolsmans Scheepstimmerwerf “De Hoop” terecht gekomen, die nu eigenaar is van het archief. De Stichting heeft het archief aan het museum in bewaring gegeven.

Een globale ordening van het archief is verzorgd door de heer Spekenbrink zoals sortering en beschrijving van de voorwerpen en fotografie. Als vrijwilliger heeft de heer Van der Bijl ook nog aan de ordening gewerkt en is de heer dr. ir. J. Vermeer bezig geweest met het beschrijven van en het in passe-partout zetten van de scheepsbouwtekeningen. Bij het archief behoren 177 scheepsbouwtekeningen (T-346 t/m T-522).

literatuur:

- Groenhof, G. Van Fries Wijdschip tot Workumer Aak. Historie en interviews, een uitgave van Stichting 300 jaar scheepstimmerwerf "De Hoop."
- Kamminga, L. Bijdrage tot de geschiedenis van de scheepsbouwnijverheid in Workum, in: De sted Warkum (Bolsward 1967), p.166.
- Documentatiemap "Workum / Werf Zwolsman."

- www.werfdehoop.nl

Inventaris

- 1 Schrift met materialen/goederenvorraden van de werf, 1915, 1 katern
- 2 Inventaris van de werf, 1915, 1 katern
- 3 Akte van deurwaarder J.H. Doodkorte, waarin de firma Gebroeders Zwolsman gesommeerd worden tot een aflevering van een klipperschip aan Atze de Groot schipper te Workum, 1914 maart 7, 1 stuk
- 4-5 Ingekomen en minuten van uitgegane stukken, 1912 – 1913, 1 omslag, 1 stuk
 4. 1912
 5. 1913, 1 stuk
- 6 Aantekenschrift van W. Zwolsman, 1914, 1 katern